

ԴՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՀՆՁԵՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ

Զանգակ, երբ ինքնաշարժմերը կը սուրան, հանրակառքերը կը թաւալին, օրականները կ'ընկամին արտերու շերտերու ետին, իրարու խառնելով աղմուկը իրենց խարտոցներուն։ Զանգակ՝ երբ զպրոցները կը բանան իրենց գուռները տղող աղաղակին, գործարանները կ'արձակները մեքենաներու շշունջը, երբ գնացքները իրենց մեկնումը կը սուլճն, ստեղծելով խամ խամամտժը առտուան։

Զանգակ՝ գործի եւ հանգիստի, որիմը, ծայնը, մտրակը վազող, քրանող ու հեւացող կեանքին, թրթռուն նպատ անոր շարժման ու յանգումին։

.... Ու զանգակը էջմիածնի կաթողիկէին, խոր ու թրթռուն, հոգիներու անդոին ու անապարանքին վրայ կաթիլ կաթիլ ինչող, եղի ու աներկրային։

Լայնցան, թիթեւցան անշուշտ նոգիները այն բացառիկ օրուան մէջ, երբ էջմիածնի կաթողիկէն աղցուներու մէջ մասուն ու երջանիկ մօր մը պէս՝ նորէն կանչցից իր զաւակները եւ խօսեցաւ անոնց...։ էջմիածնի զանգակ, ինչպէս բացիր հորիզոնը անցեալին ու վաղուան, եւ օղակները օրերու տրտմութեան։ Ուկի ամպ, երազ ու աղօթք։ Շրջապատէն, աղմուկէն ու նիրթէն վեր ելլերու մետաքար թիլը կ'երկարի լուսաւոր հեռուներուն...։ Պատեր, կամարներ, կանթեղներ ու մոմեր, ծիածան ու ճառագայթ, պղուարթուններու բացիսիկ թեւերուն մէջէն» գերմ ու յաւիտնական։

էջմիածնի զանգակ, «վեզու մայրական» տարիներու լուութենէն վերը, պատուհասուած համբը մը հանգոյն, կը խօսիս հրաշքով յանկաքը, ու ծայնդ արեւոտ ճամբայ մը ինչպէս, կ'երկարի ժամանակին ու միտքին բոլոր վիլուզումներուն մէջէն՝ զէպի խորհութով կալանարու մեր մատուռները, մեր իրական կեանքի կերպարանքին, մեր աւանդական զգայնութեանց փրկարար ամրոցը։

Էջմիածնի զանգակ, ծայնը, տեսիլը, երկնաթուիչ երազը իմ պապերուն, դուն ճամբան ես մեր ներքին լոյսերուն, եւ կը յուզես կ'արթնցնես այդ բոլորը զօղանչներուդ թրթիալն մէջ, իրենց հազարամեայ բռնէն։

Հնէ նորէն, սրբազն զանգակ, եւ հոգիները, ճառագայթ ու ստուեր, թող վազեն իրենց աւազանին, երկին ու երկնքը լիցնող խորհուրդնին։

Հնէ նորէն, ու թող թեթենան, հալին երկաթ շլթաները հոգիի թեւերուն ու ծուլուին, կապուին իրարու, լոյսին ու լացին, խորհուրդնին ու տառապանքին աներկրային ծփանքով։

Հնէ խորհուրդ էջմիածնի, ու թող ծայնդ՝ կաթիլ կաթիլ եւ աստղ առ աստղ, ծաւալի նեարդներէն ներս, երկնակարու մարդերու, օծելու համար մեղքին բաւիդները, գունաւորելու ամպերը ցաւին մեր հորիզոնին վերեւ, վասնզի դուն անհուն ծայնն հազարներու տառապանքին ու երազին։

*

Ու զանգակ դարձեալ՝ երբ բաղաքի կեդրոնին, երգին պալատէն, յատակ ալիքները երգլուհիներուն կ'արշաւեն, երբ տանիքներու կատարէն թեւաւոր թերաններ կը պարպես աշխարհին խելքն ու յիմարութիւնները մարդոց, աղմուկով ու տենդով։ Ու կեանքի այս եռեւեփունցեւեւչքին վերեւ, զանգակը հակումին, հեռաւոր գիւղաքաղաքի զանգակատունէն արծակուած՝ հոգիներուն անտես ռատիդյին։ Մութին ու ամայքին մէջէն, լուսնի կարկաչ մեղեդի մը ինչպէս, ոք կը ծփայ ու կը խաղաղի ձ

Հակումի զանգակ, երէկ հայ աշխարհի հազարամեայ չափքներու անհուն ստայնին վերեւ՝ ծայնն էր գերագոյն ապահովութեան, այսօք վսանգուած խղմտանը-ներու ազատարար թեւը մոլթերն ի վար մեր աղուոր աշխարհին։ Կեղակ անուշութեան մշշէն իրիկուան, անցորդներ կանց կ'առնեն բանկարծ, խոռվիք, զարմանը եւ ժպիտ իրարու կուգան, ըննելու համար պահը նոր ու անօրինակ։ Անդին, ծառի մը գիրկին, ծեռունի մը կ'արտասուէ ուժգին։

Կը թրթայ զանգը քաղցր ու խաղաղ, ուրիշ աշխարհներու քարիբով։ Լուռ են կարծես բոլոր ձայններ դրապատին, ու պարզուած կնճիռները օբերու Ակումին։ Մարդկային նոգին ծիրաննի ծովուա՛ ինչպէս տանարի մը խորութեան վերեւ, կը շինուի կանթեն առ կանթեն խաղաղութեան քաղցր ու ոսկի գօտին։

Հակում է, և նոզին հայ աշխարհին կարթնայ իր քունէն, նանդեռձեռւ համար ինքինը վաղուան։

七

Կիրակի, տօն տաղաւարը. ու կը հնչեն անա զանգերը երբեմի, արեւուն հրդեհին դիմաց : Տօներ, տօներ անուններով անուշ ու վաղնջական, երկնքի կապոյժն ի վեր նորէն կը թրթռան : Մանկիկը մերկ, ներմակ երազն հոգիներու, կը սրսփայ նորէն յարդին վրայ մսուրքներուն : Եւ կոյսր սուրբ որ գեռ երէկ, հոգին հակած զուշաններուն՝ ալ կը հանգչէր, այսօր նորէն անուշաչուի վանականին ծայնին մէջէն՝ կը «ծովանայ ծիծաղախիտ» ու կը յառնէ :

Ու կը հնին զանգակները, զօղանջներու սուրբ խնձղանքէն կը սլաքուի հայ աշխարհը անհուն։ Կը լուծուին ցաւին կնմիռները, ու թափ մը նոր հոգիներուն մէջ կը բարախէ։ Դմբէթները կզմիածնի կը թրթռան հազար սրտով երկինքն ի վեր, սլաքներով անհուն, անվերջ։

Պատարագ է, ընարական զեղումը հայ երգին, պուտ պուտ քաղուած իսկութիւնը մեր դարաւոր վիշտին ու երազին: Կը ծփայ նորէն աչերուն զէմ՝ հողիներուն վերեւ, վարագոյրը ոսկեթել մեր հոգիի անլոյց խորհուրդին, երկնի ու երկի միջեւ, որուն վրայ դարերով սուրբքը մեր ցեղին, մեր ցաւին ու երազին ծնծղաները շարժեցին, ստեղծելու համար աղամանդ տեսիլքը վաղուան է:

Զանգը պատարագին կիրակի օրուան արեւին ու մնջին հետ խառնուած, կրիս ծառին, ծաղկին ու քարին վրայ, ընելու համար զանոնք բոլորը հայ հոգին պէս քաղցր ու կակու : .

1

Φοητερός εώνωπε καὶ διαφέρει τὸν πάνταν, δῶν τοι θυσίαν γεγονός: Οὐ τέλος δικαιούεται τοι
πιστὸν λαμπεῖ τοι τὸν ἀνθρακιστήν, φωτεῖδιν. Καὶ αποχώντης δὲ διαγέρειν δικῆναν
θεατῶν δικαιούεται, μηδὲ φωταγράφειν: Τορθόθεντος δὲ τοῦ πορτραϊτοῦ, — θεατὴν αὐτῷ
ταπεινή — αὐτὸν καταπολεμεῖ τοι τὸν πόρτραϊτον: Ζωακτισμένος δὲ αὐτὸν,
τοῦτον δικαιούεται τοι τὸν πόρτραϊτον εἰς τὸν πόρτραϊτον τοῦ πορτραϊτοῦ τοῦ
τοῦτον δικαιούεται τοι τὸν πόρτραϊτον εἰς τὸν πόρτραϊτον τοῦ πορτραϊτοῦ τοῦ

Անդին, կարծեն հոն գեռ նոր փոխադրուած եղեղցիի մը զամարչս, զուլայ մեռելի աւանդական զանգակը՝ խաղաղ, անմետաղ, բայց աներկրային, մահնի խսկ հերքելու չափ : Մեզի կուգան մեռելները, երբ զանգակը մեղմ կ'արինի կոռութին մէջն իր կայսակին — ծայները երքեմն շղգեռոյ մարդիներին :

Այս առողջության երրորդ կափուցեալ կաթողիկէններու սիրտէն լուսաւորչաւասի զարդարության մասին պատճենագիրը հայտնաբերվել է 1900 թվականի ապրիլի 2-ին:

գակները վերստին բացին իրենց շրթները, թափելու համար ի սփիւռս աշխարհի ցիրուցան հայութեան ոգեսաստերուն վրայ աւետիսը վերանորոգ հայրապետութեան, այն առոտոն հայոց հայրենիքը աւելցաւ, անեցաւ:

Իր զարերն էին որոնք ետ կը դառնային, մեր պատմութեան բոլոր սիրազին, սրտայոյզ գեղեցկութիւնները վերստին պարպելու, այդ ամէնուն համար ծարաւահիւծ մեր սիրտերուն:

Էջմիածնի զանգակներ, զիտէք թէ հնչպէս լսեցին ձեզ կայանին մէջ կոյր, անդամալոյժ, մահամերձ մեր ծերերը: Խնչպէս դուք գտաք պատին ատարները մեր պարմաններուն: Խնչպէս իջար կոյս աւազաններուն մէջը մեր մանուկներու հոգին:

Էջմիածնի զանգակներ, ձեզ չեմ նմանցներ գարուն աւետող ծայներուն. դուք մեզի դարձաք ոչ միայն իբրև մեր պատմութիւնը այդ առոտու, այլ մեր շրեղ ապառնին:

Չեր ծայնն է արքենի այն պողոտան, որուն վրայէն հանդերձուած է քալել ճահատագիրը այս ժողովուրդին:

Ավաննա ի մեռելոց յարուցելոյն:

ԵՊԻՎԱՐԻ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա.

Կուգաս ինծի,
Երբ պարտուած եմ ալ ինձմէ,
Կամ երբ կ'ինայ հովը ցուրտին
Վըրան կըրակ իմ օրերուն:

Կուգաս ինծի,
Անմուենի, երբ կործանած
Լեռնէ յոյսիս, ու չեմ բաւեր
Քեզ առնելու պարունակիս:

Կուգաս ինծի,
Մուրէն մաղուած լոյս մը ինչպէս,
Կարիլ կարիլ աստղանալու
Վըրան պըրտու իմ մեղմերուն:

Բ

Կը կարծէի,
Հիւլիին մէջ զանկն ըլլայիր
Գուն ըստեղծած տիեզերիդ.
→ Անհունէն վեր, անհունն է մարդ:

Կը կարծէի,
Երանութեան խորհուրդն անհապ